

Warszawa, dnia 30 stycznia 2018 r.

KMP.573.33.2017.PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Oławie
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 27-29 listopada 2017 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) wizytował Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy przy ul. Ks. F. Kutrowskiego 31A w Oławie (dalej: MOW, Ośrodek, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: dr Natalia Kłaczyńska (zastępca Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu, prawnik), Klaudia Kamińska (prawnik) oraz Przemysław Kazimirski (zastępca dyrektora KMPT, prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej Mechanizmu było sprawdzenie stanu przestrzegania praw nieletnich oraz dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W czasie wizyty wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z Małgorzatą Mrozińską – dyrektorem placówki,
- dokonano oglądu Ośrodka, w tym pokoi wychowanków, sanitariatów, jadalni, pomieszczeń dydaktycznych i rekreacyjnych,
- przeprowadzono rozmowy indywidualne z wybranymi przez wizytujących wychowankami, w warunkach zapewniających poufność rozmów,
- dokonano analizy dokumentacji dostępnej na miejscu, w tym m.in. akt osobowych dzieci, procedur przyjętych w placówce, protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej, protokołów z kontroli przeprowadzonych w MOW,

- wykonano dokumentację fotograficzną.

Podczas roboczego podsumowania wizytacji przedstawiciele KMPT poinformowali dyrektor placówki o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację i informacje związane z funkcjonowaniem placówki, jak również zapoznano się z wyjaśnieniami przekazanymi wizytującym przez dyrektor Ośrodka dotyczącymi uwag przekazanych podczas roboczego podsumowania wizytacji w placówce.

Podczas wizytacji w przedmiocie zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają zagadnienia związane z legalnością pobytu dzieci w MOW, ich traktowaniem, dyscyplinowaniem, prawem do informacji, kontaktów ze światem zewnętrznym, ochrony zdrowia, prawem do praktyk religijnych, a także warunki bytowe i dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W raporcie wskazano jedynie problemy systemowe związane z funkcjonowaniem MOW, a także obszary pozytywnie wyróżniające placówkę oraz takie, w których KMPT stwierdziło nieprawidłowości.

2. Charakterystyka placówki

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Oławie wchodzi w skład Zespołu Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapeutycznych. Jest placówką resocjalizacyjną dla chłopców w normie intelektualnej. Organem prowadzącym jest Starosta Oławski, a nadzór pedagogiczny nad działalnością sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty.

Pojemność MOW wynosi 24 miejsca. W dniu wizytacji w placówce przebywało 15 wychowanków.

3. Mocne strony i dobre praktyki

Podczas rozmów indywidualnych chłopcy wskazali, iż czują się w placówce bezpiecznie, mają zaufanie do pracowników i poczucie, że mogą zwrócić się do nich z dowolnym problemem. Na podkreślenie zasługuje atmosfera panująca w placówce, która pozbawiona jest napięć. Chłopcy bardzo chętnie uczestniczyli w rozmowach z pracownikami Mechanizmu wykazując przy tym dużą otwartość. Opinie, którymi dzielili się z przedstawicielami RPO, a które dotyczyły personelu oraz pobytu w placówce, były bardzo dobre. Wizytujący podczas pobytu w placówce mieli okazję przyjrzeć się zachowaniu chłopców podczas przerw między lekcjami. Warto podkreślić, że wychowankowie nie

przejawiali podczas nich zachowań agresywnych, a ich komunikacja (zarówno między sobą, jak i w relacjach z kadrą MOW) pozbawiona była inwektyw.

Wizytujący doceniają również praktykę polegającą na angażowaniu do współpracy, w zakresie resocjalizacji nieletnich, ich rodziców oraz opiekunów prawnych. Każdy z rodziców, którego dziecko trafia do placówki, otrzymuje krótki list zawierający szereg podstawowych zasad obowiązujących w placówce, dotyczących np. korzystania przez nieletnich z przepustek, czy zakazów obowiązujących w MOW. Dokument ten, poprzez odwołanie się w jego treści do wspólnego dobra, które stanowi resocjalizacja nieletniego, czyni rodziców współodpowiedzialnymi za jej realizację. Poza oczywistymi sytuacjami, takimi jak pobyt dziecka w domach rodzinnych w trakcie przepustek, w czasie których rodzice sprawują bezpośredni nadzór nad ich dziećmi, list zawiera również zachętę do zwrócenia uwagi na sam sposób funkcjonowania rodzin (relacje wewnętrzne, czytelne określenie zasad panujących w rodzinach, wspólne spędzenie czasu z dzieckiem, dbałość o zdrowy tryb życia). Placówka w liście do rodziców/opiekunów prawnych gwarantuje również możliwość kontaktu w powszechnie dostępnych formach (wskazane są numery telefonów pracowników, adres e-mail oraz strony internetowej Ośrodka). Ponadto rodzice/opiekunowie prawni mają możliwość brania udziału w zebraniach, konsultacjach oraz indywidualnych spotkaniach organizowanych przez placówkę, które dotyczą postępów czynionych w zakresie resocjalizacji przez ich dzieci.

Równie dobrym pomysłem jest sposób prezentacji praw i obowiązków wychowankom placówki. Dzięki kieszonkowym rozmiarów broszurce zawierającej młodzieżowe grafiki obrazujące podstawowe zasady obowiązujące w MOW, przyswojenie praw i obowiązków przez nowego wychowanka staje się miłym doświadczeniem.

Chłopcy przebywający w Ośrodku mają możliwość uczestnictwa w programie socjoterapeutycznym *Twórczość metodą na lęk* opracowanym przez psychologa MOW. Celem zajęć prowadzonych w nurcie poznawczo-behawioralnym, jest rozwijanie u wychowanków strategii radzenia sobie z własnymi emocjami, trudnymi sytuacjami, konfliktami, zmianą sposobu wyrażania złości i radzenia sobie z odczuwanym napięciem oraz stresem. Trening uwzględnia pracę nad pokonywaniem nieśmiałości, wycofaniem i niskim poczuciem własnej wartości, rozwijając strategie funkcjonowania w grupie, pokonywania własnych ograniczeń związanych z autoprezentacją wśród rówieśników. Zajęcia prowadzone w ramach programu koncentrują się na budowaniu poczucia własnej wartości członków grupy poprzez odkrywanie, docenianie, rozwijanie oraz wykorzystanie ich mocnych stron.

W placówce funkcjonuje Samorząd Wychowanków. Jego przedstawiciele przekazują dyrektorowi placówki oraz radzie pedagogicznej potrzeby zgłaszane przez wychowanków oraz współuczestniczą w organizowaniu imprez kulturalnych na terenie Ośrodka. W trakcie rozmów w chłopcami wszyscy wskazywali, że istnienie Samorządu wpływa realnie na życie w placówce. Jako przykład wskazywali postulaty zgłaszane za pośrednictwem tego organu dyrektorowi MOW, które dotyczyły kwestii związanych z jakością posiłków. Dzięki takiej interwencji, placówka zdecydowała się na zmianę kontrahenta odpowiedzialnego za catering w placówce.

Warta podkreślenia jest także praktyka poddawania wszystkich nowo przyjmowanych wychowanków MOW badaniom lekarskim. Każdy chłopiec w ciągu pierwszego tygodnia badany jest przez lekarza z pobliskiej przychodni zdrowia.

KMPT bardzo pozytywnie ocenia wszystkie przedstawione powyżej działania zmierzające do pobudzenia aktywności chłopców, poszerzenia ich zainteresowań, współodpowiedzialności za swój los i wrażliwości na potrzeby innych osób.

4. Problemy systemowe

4.1. Monitoring wizyjny

W placówce zainstalowano monitoring obejmujący korytarze, przedsionek łazienki oraz teren zewnętrzny budynku. Nagrania przechowywane są przez okres ok. 30 dni.

Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku.

Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych.

Regulacji na gruncie ustawowym wymaga jednak nie tylko samo uprawnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także

sprecyzowanie zasad i celów montowania kamer, sposób postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji w celu ograniczenia możliwości instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa.

Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone. Omawianą kwestię należy uznać za problem systemowy, który jest w dalszym ciągu monitorowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Traktowanie

Jak wspomniano wyżej, wizytujący uznali placówkę za wyróżniającą się pozytywnie na tle innych tego typu, pod względem panującej w niej atmosfery. Niemniej jednak, podczas indywidualnych rozmów z wychowankami, dwóch chłopców wskazało zdarzenie z przeszłości, którego byli świadkami, a które polegało na uderzeniu przez wychowawcę wychowanka w brzuch. Powodem takiego zachowania zgodnie z relacją rozmówców miało być agresywne zachowanie chłopca polegające m.in. na kopaniu w drzwi sali gimnastycznej. Pomimo braku wskazania przez rozmówców danych tego wychowanka, daty opisywanego przez nich zdarzenia oraz osoby wychowawcy, który miał dopuścić się takiego zachowania, wizytujący przekazali te sygnały dyrektor MOW, prosząc o ich weryfikację w miarę posiadanych przez nią możliwości. W piśmie z dnia 15 grudnia 2017 r. dyrektor Ośrodka poinformowała KMPT o przeprowadzonym w tej sprawie postępowaniu wyjaśniającym oraz jego wynikach. Ustaliła, że opisywane przez wychowanków zdarzenie miało miejsce w dniu 20 września 2017 r. Jeden z nauczycieli wychowania fizycznego w wyjaśnieniach skierowanych do dyrektor MOW opisał tę sytuację, wskazując na agresywne zachowanie chłopca, który *dezorganizował lekcję, głośno i wulgarnie odnosił się do innych, kopnięciem otworzył drzwi, wpadł w szal, niszczył sprzęty, zamachnął się 4 kg hantlem*. W związku

z brakiem oczekiwanej reakcji nauczyciel użył siły fizycznej która, jak wskazał, z uwagi na dynamikę całego zajęcia mogła wyglądać dla świadków zdarzenia jak uderzenie w brzuch. Jak dodał, jego działania polegające na obezwładnieniu, zmierzały tylko i wyłącznie do zapewnienia bezpieczeństwa sobie oraz innych wychowankom obecnym przy całym zajściu. Nauczyciel nie sporządził jednakże żadnej odrębnej notatki i nie poinformował dyrektora o zdarzeniu.

Opisana przez nauczyciela sytuacja stanowiła przesłankę zastosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej. Zgodnie z treścią art. 95a § 1 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 1982 r., Nr 35, poz. 228; dalej u.p.n), w razie bezskuteczności środków oddziaływania psychologiczno-pedagogicznego wobec nieletniego umieszczonego w MOW można użyć środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej. Jako pracownik MOW nauczyciel miał prawo do samodzielnej decyzji w tym zakresie. Użył tego środka w postaci techniki obezwładnienia i obrony. Nie dopełnił jednakże obowiązku zgłoszenia dyrektorowi tego faktu, który z kolei zgodnie z art. 40 ust. 1 Ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1120) ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia o użyciu środka przymusu bezpośredniego sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad placówką oraz sądu rodzinnego wykonującego środek wychowawczy. Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego winno być także odnotowane w stosownym rejestrze prowadzonym przez dyrektora Ośrodka.

W związku z powyższymi ustaleniami, dyrektor MOW w dniu 11 grudnia 2017 r. pisemnie upomniała nauczyciela i zobowiązała do stosowania w praktyce przytoczonych wyżej przepisów, informując go jednocześnie o konsekwencjach nieprzestrzegania przepisów prawa i regulaminów wewnętrznych obowiązujących nauczycieli. Nauczyciel zobowiązał się do przestrzegania wskazanych zasad.

Opisany wyżej przypadek został ponadto szczegółowo omówiony na Zespole ds. planowania i koordynowania udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w dniu 11 grudnia 2017 r. Dyrektor przypomniała ponadto nauczycielom obowiązujące w tym zakresie przepisy i przesyłała je gronu pedagogicznemu również drogą mailową w celu powtórnej analizy.

W wizytowanym Ośrodku chłopcy powracający z przepustek poddawani są sprawdzeniu pod kątem wnoszenia na teren placówki przedmiotów niedozwolonych. Są oni proszeni przez wychowawcę o pokazanie bagażu oraz ujawnienie przedmiotów, których posiadanie jest zabronione. W trakcie rozmów indywidualnych kilku chłopców zgłosiło

jednakże, że nie zawsze wspomniana kontrola realizowana jest w taki sposób. Jako przykład wskazywali sytuację, gdy wychowawcą przeprowadzającym tego typu sprawdzenie jest mężczyzna. Chłopcy proszeni są wówczas dodatkowo o opuszczenie spodni, w celu sprawdzenia, czy nie ukryli czegoś w bieliźnie.

Wobec powyższych ustaleń Mechanizm przypomina, że żaden z aktów prawnych rangi ustawowej nie upoważnia personelu MOW do dokonywania sprawdzenia rzeczy i osoby, a także dokonywania przeszukiwania. Takie działania naruszają zasadę legalizmu, określoną w art. 7 Konstytucji RP, który stanowi że *organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa*. Nie mogą więc domniemywać swojej kompetencji, a wszelkie ich działania muszą mieć podstawę prawną.

Należy zauważyć, że sprawdzenie i przeszukiwanie są czynnościami ingerującymi w wolność jednostki, jej poczucie godności i samostanowienia, zaś realizowane w sposób nieodpowiedni, noszą w sobie ryzyko poniżenia. W związku z powyższym mogą być dokonywane w sytuacjach, gdy takie uprawnienie wynika wprost z ustawy, przez odpowiednio przeszkolony w tej materii personel i gdy podlegają kontroli w zakresie legalności i prawidłowości wykonania.

Na powyższe zagadnienie warto spojrzeć przez pryzmat celów stosowania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Wydaje się więc, że powyższe działania nie sprzyjają budowaniu wzajemnego zaufania i realizacji celów wychowawczych, a przeciwnie – mogą nasuwać skojarzenia z warunkami więziennymi. W opinii KMPT personel MOW powinien więc zrezygnować ze stosowania rutynowych przeszukiwań podopiecznych i ich rzeczy, a ograniczyć je wyłącznie do sytuacji indywidualnych, w których dochodzi do bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dzieci.

Należy zaznaczyć, że wobec braku ustawowych uregulowań dających pracownikom MOW prawo do przeszukiwania podopiecznych, jedynym uprawnieniem personelu tych placówek w sytuacjach, w których istnieje podejrzenie posiadania przez nieletniego przedmiotów niedozwolonych, jest prośba o dobrowolne ich wydanie. Tylko w takiej sytuacji, w której wychowanek dobrowolnie pokazuje swoje rzeczy osobiste, nie dochodzi do bezprawnego działania personelu w postaci przeszukiwania. Wszelkich czynności związanych z ujawnieniem zawartości szafki, plecaka itp. może dokonać jedynie wychowanek, spełniając tym samym prośbę o dobrowolne ujawnienie przedmiotów niedozwolonych. Realizacja takich działań przez personel MOW, nawet za zgodą nieletniego, stanowi działanie bezprawne. Naturalnie, w przypadku odmowy dobrowolnego wydania rzeczy niedozwolonej, dalsze czynności może wykonywać jedynie Policja.

Zgodnie z treścią wyjaśnień nadesłanych po wizytacji Ośrodka przez dyrektor placówki, na posiedzeniu rady pedagogicznej w dniach 30 listopada – 1 grudnia 2017 r. przypomniała ona nauczycielom o zasadzie dobrowolnego okazywania zawartości kieszeni czy też torby, z którą wracają po przepustce wychowankowie MOW. Podkreśliła jednocześnie absolutny zakaz przeszukiwania wychowanków zobowiązując pracowników do przestrzegania przepisów prawa w tym zakresie. Dyrektor zwróciła również uwagę, że prośba o opuszczenie spodni może mieć znamiona poniżania wychowanka. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że wychowanek posiada rzeczy zabronione i nie chce ich okazać lub je ukrywa (np. w bieliźnie), personel placówki powinien wzywać Policję.

5.2.Prawo do skargi

Wychowankowie potwierdzali w rozmowach z przedstawicielami KMPT możliwość łatwego kontaktu z dyrektorem placówki podkreślając, że jeśli mają jakiś problem lub wątpliwość, dyrektor zawsze znajduje czas na ich wysłuchanie. Żaden z rozmówców nie wskazywał jednocześnie, by w czasie pobytu w MOW korzystał z przysługującego mu prawa do skargi. Pytani o znajomość stosownej procedury korzystania z tego środka ochrony, nie potrafili udzielić konkretnej odpowiedzi w tym zakresie.

Analiza Statutu Zespołu Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapeutycznych w Oławie (wersja obowiązująca od dnia 30 listopada 2017 r.), jak również treści Regulaminu Wychowanków wskazują, że prawo do skargi nie zostało w nich uwzględnione. Tymczasem, skuteczny mechanizm skargowy jako gwarancja chroniąca przed torturami i innymi formami niehumanitarnego i poniżającego traktowania ma charakter uniwersalny, znajdujący swoje zastosowanie w każdym miejscu pozbawienia wolności. Możliwość uzyskania wiedzy o organach i instytucjach, do których wychowankowie mogą zwrócić się w przypadku niewłaściwego traktowania oraz stworzenie warunków bezpiecznego złożenia skargi, przyczynia się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa i eliminuje prewencyjnie potencjalne akty przemocy. Znaczenie skutecznego mechanizmu skargowego podkreślane było wielokrotnie przez Podkomitet ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu, Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT)¹ i Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu

¹ Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur. Zob. § 57, 80, 87, 91, 100 Siódmego raportu generalnego SPT, 20 marca 2014 r., CAT/C/52/2; § 50 Raportu z wizyty SPT we Włoszech, 23 sierpnia 2016 r., CAT/OP/ITA/1; § 39, 53-55, 72-73, 96 Raportu z wizyty SPT na Ukrainie, 16 marca 2016 r., CAT/OP/UKR/1; § 32- 33, 67, 86, 141-142 Raportu z wizyty SPT w Brazylii, 5 lipca 2012 r., CAT/OP/BRA/1.

(CPT)². Wobec nieletnich CPT wskazywał, że *skuteczne zażalenia i procedury inspekcyjne są podstawowymi gwarancjami przeciwko złemu traktowaniu w ośrodkach dla nieletnich. Osoby nieletnie powinny mieć możliwość złożenia zażalenia zarówno w ramach, jak i poza systemem administracyjnym danego ośrodka; ponadto osoby nieletnie powinny być upoważnione do poufnego kontaktowania się z właściwą władzą*³.

Zgodnie zaś z Regułą nr 121 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi procedury składania próśb i skarg w *przypadku nieletnich powinny być proste i efektywne. Decyzje dotyczące takich wniosków lub skarg powinny być podejmowane niezwłocznie. Jeżeli skarga lub wniosek zostaną odrzucone, to przyczyny negatywnej decyzji powinny być dostarczone nieletniemu. Nieletni lub w stosownych przypadkach rodzic lub opiekun prawny mają prawo do odwołania się do niezależnego i bezstronnego organu od wydanej decyzji*⁴.

W związku z powyższym, przedstawiciele KMPT zalecają wprowadzenie do treści wymienionych dokumentów prawa do skargi przysługującego każdemu z wychowanków oraz opracowanie stosownej procedury określającej realizację tego prawa.

5.3. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

Podczas rozmowy wstępnej wizytujący otrzymali informację od dyrektora Ośrodka, że krąg osób, które mogą odwiedzać chłopców w placówce jest ograniczony do członków ich rodzin. Informacja ta została także potwierdzona w rozmowach indywidualnych oraz w trakcie analizy Statutu Zespołu Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapeutycznych w Oławie i Regulaminu Wychowanków. Przedstawiciele KMPT podkreślają, że praktyka taka narusza przepisy art. 66 § 4 i 5 u.p.n. Nie negując potrzeby zapewnienia nieletnim bezpieczeństwa i uchronienia ich przed demoralizacją, KMPT podkreśla, że sądowa kontrola decyzji dyrektora jest ważna z punktu widzenia ochrony przed arbitralnym i nieuzasadnionym postępowaniem kierujących placówką i zapobiegania nadużyciom w tym obszarze. Ustawa nie odbiera bowiem możliwości ograniczenia kontaktów. Mogą być one jednakże wprowadzone na podstawie przesłanek wskazanych w ustawie oraz przy zachowaniu trybu

² Zob. § 41 i 54 Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (92) 3]; § 45 Fragment Dwunastego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (2002) 12]; § 53 Fragment Ósmego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (98) 12]; § 38 Wyciąg z Czternastego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (2004) 28].

³ Zob. § 36 Fragment Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (99) 12].

⁴ Zalecenie CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 5 listopada 2008 r. na 1040. zebraniu Zastępców Ministrów).

postępowania przewidzianego dla takich sytuacji. Jednocześnie należy podkreślić, że stanowisko dyrektor MOW w opisanej kwestii uległo zmianie już w trakcie roboczego podsumowania wizytacji, czego wyraz stanowi zmiana treści Statutu w wersji z dnia 30 listopada 2017 r. przesłanego przedstawicielom KMPT po zakończeniu czynności. Zgodnie z § 41 ust. 2 pkt 14 Statutu wychowankowie mają prawo do odwiedzin przez członków ich rodzin oraz przez osoby, które są dla nich ważne (*osoby znaczące*). Przedstawiciele KMPT doceniają wprowadzoną zmianę. Dostrzegają jednocześnie potrzebę przemyślenia obecnego brzmienia przepisu. Jeśli celem władz Ośrodka przyświecającym wspomnianej zmianie było wprowadzenie prawa do odwiedzin zgodnie z art. 66 § 4 u.p.n, to w zasadzie zarówno Status jak i Regulamin powinny poprzestawać na sformułowaniu, że wychowankowie placówki mają prawo do odwiedzin. Wprowadzanie ograniczeń w postaci wskazania, że dopuszczalne są odwiedziny chłopców przez osoby spoza kręgu ich rodzin pod warunkiem że będą to *osoby znaczące*, stanowi naruszenie zasady wyrażonej w u.p.n, zgodnie z którą wychowankowie mają prawo do odwiedzin przez osoby spoza placówki, które to prawo może być ograniczone tylko w wyjątkowych, podyktowanych dobrem wychowanka sytuacjach przy jednoczesnym powiadomieniu sądu o zastosowaniu takich ograniczeń. W związku z tym przedstawiciele KMPT zalecają zmianę treści Statutu oraz Regulaminu, poprzez wskazanie w tych aktach, że wychowankowie mają prawo do odwiedzin.

5.4. Dyscyplinowanie

Podczas rozmów z wychowankami, kilku chłopców wskazało, że zdarzają się w praktyce przypadki stosowania odpowiedzialności zbiorowej. Jako przykład wskazali ukaranie całej grupy wychowawczej punktami ujemnymi w związku z opóźnieniem rozpoczęcia zaplanowanych zajęć przez jednego z jej wychowanków, który zbyt długo korzystał z kąpieli. Podczas rozmowy podsumowującej wizytację, dyrektor Ośrodka zobowiązała się do wyjaśnienia tej sprawy. W odpowiedzi udzielonej po zakończeniu czynności przez przedstawicieli BRPO, dyrektor poinformowała, że opisany przez wychowanków przypadek nie miał miejsca. Świadczy o tym analiza punktów ujemnych przeprowadzona pod kątem ich jednoczesnego przyznania wszystkim wychowankom w grupie. Jak wskazała dyrektor, sytuacja, w której wszyscy chłopcy z grupy wychowawczej otrzymali punkty ujemne miała miejsce w dniu 12 października 2017 r. Powodem ich przyznania było zachowanie każdego z chłopców w grupie, którzy zakłócili ciszę nocną. Zastosowanie takich konsekwencji nie stanowiło zatem odpowiedzialności zbiorowej.

Mając powyższe na uwadze, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur przypomina, że zgodnie z Zaleceniami CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, kary zbiorowe uznane zostały, obok kar cielesnych i karania poprzez umieszczanie w ciemnej celi za zabronione formy niehumanitarnego i upokarzającego karania (Reguła 95.2).

Ponadto zgodnie z Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 45/113 sankcje zbiorowe mają być zakazane, zaś dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 67 i 70).

Warto też zauważyć, że obowiązująca ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nie przewiduje takiej formy dyscyplinowania, a wręcz przeciwnie – wskazuje na zasadę indywidualizacji jako dyrektywę przewodnią, obowiązującą w toku wszystkich faz postępowania z nieletnim (art. 3 § 2 u.p.n).

5.5. Warunki bytowe

Uwagę wizytujących zwróciły powszechne uwagi krytyczne przekazywane przez wychowanków podczas rozmów indywidualnych, które dotyczyły wyżywienia oferowanego w formie cateringu w placówce. Wśród uwag dotyczących tej materii znalazły się także te związane z wielkością oferowanych porcji. Dyrektor MOW ustosunkowała się pisemnie do tych uwag, które wizytujący przedstawili na roboczym podsumowaniu. Wskazała, że w celu wyeliminowania wątpliwości co do gramatury posiłków zakupiła wagę, która jest dostępna w stołówce i z której chłopcy pod nadzorem wychowawcy będą mogli skorzystać zawsze, gdy zaistnieje podejrzenie mniejszej porcji.

Placówka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Z uwagi jednak na konstrukcję zarówno budynku szkoły, jak i internatu (mała powierzchnia, wąskie korytarze i klatki schodowe, spowodowane brakiem przestrzeni umiejscowienie jadalni i łazienki ze stanowiskami prysznicowymi w sutenerze budynku) dostosowanie ich do potrzeb dziecka z niepełnosprawnością byłoby bardzo utrudnione i wymagałoby gruntownej przebudowy budynku, w którym mieści się MOW. W związku z powyższym należy dłożyć jedynie starań, aby do Ośrodka nie został skierowany chłopiec, którego niepełnosprawność uniemożliwiłaby mu samodzielne funkcjonowanie w placówce.

6. Zalecenia

Przedstawiciele KMPT pragną podkreślić, że opisane powyżej zastrzeżenia Mechanizmu, które zostały przedstawione także podczas roboczego podsumowania wizytacji, zostały potraktowane z należytą uwagą przez dyrektor placówki, czego wyraz stanowi pisemne ustosunkowanie się do ich treści. Nadesłane przed sporządzeniem niniejszego raportu wyjaśnienia zostały uwzględnione w jego treści. W związku z odpowiedzią Pani dyrektor, przedstawiciele KMPT poprzestają na sformułowaniu na podstawie art. 19 OPCAT następujących zaleceń adresowanych do:

I. Dyrektora Zespołu Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapetycznych w Oławie:

1. Dokonanie zmiany treści Statutu oraz Regulaminu polegającej na wpisaniu do katalogu praw wychowanków MOW prawa do odwiedzin w brzmieniu, które nie będzie ograniczać co do zasady kręgu

II. Dyrektorowi Ośrodka Rozwoju Edukacji:

1. Niekierowanie do MOW dzieci, które ze względu na swoją niepełnosprawność lub nawet czasowe obniżenie sprawności nie mogłyby samodzielnie funkcjonować w placówce.